

UDK: 330.54:061.1(100)(497.11)
Biblid: 0025-8555, 70(2018)
Vol. LXX, br. 1, str. 28–46

Pregledni rad
Primljen 4. septembra 2017.
Odobren 4. decembra 2017.
DOI: <https://doi.org/10.2298/MEDJP1801028J>

Pristupanje Svetskoj trgovinskoj organizaciji kao jedan od ciljeva spoljne politike Srbije

Dr Sanja JELISAVAC TROŠIĆ¹

Apstrakt: Rad analizira dinamiku pristupanja Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO) otpočetog 2005. godine kao jednu od determinanti spoljne politike Srbije na početku 21. veka. Autorka težište analize stavlja na koristi koje bi naša zemlja imala u vidu olakšanog pristupa tržištu zemalja članica te međunarodne organizacije i ispunjenja jednog od ključnih uslova u pregovorima za pristupanje Evropskoj uniji (Poglavlje 30). Budući da je Srbija uvozno zavisna zemlja sa visokim spoljnotrgovinskim deficitom, stupanje u STO pojednostavilo bi uspostavljanje trgovinskih tokova sa novim partnerima i primenu izvozno orijentisanog modela rasta naše privrede. Multilateralni pregovori koji se odvijaju pod okriljem STO nude potencijal za održavanje dugoročnog rasta, stimulisanja trgovine i investicija i održivog privrednog razvoja. Srbija kao mala država nije u stanju da sa nacionalnim kapacitetima samostalno aktivno stvara, razvija i održava ekonomske odnose sa državama širom sveta, pa bi ulazak u STO omogućio domaćim preduzećima da pod znatno povoljnijim uslovima izvoze i u države sa kojima Srbija nema već sklopljene sporazume o trgovinskim odnosima. Autorka sagledava dosadašnje rezultate Srbije u ovom procesu, identifikuje otvorena pitanja i probleme i ukazuje na brojne prepreke na koje je naša zemlja naišla, ali i na puteve kako se može uspešno dovršiti postupak pristupanja STO.

Ključne reči: STO, GATT, međunarodna trgovina, liberalizacija, Evropska unija, Srbija.

¹ Autorka je naučni saradnik u Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Beograd. Rad je realizovan u okviru naučnog projekta: „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti”, Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije (br. 179029). E-pošta: sanja@diplomacy.bg.ac.rs

Srbija je od raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije vodila spoljnu politiku sa konfuznim i nedorečenim prioritetima koji su menjani sa promenama političkih partija i koalicija na vlasti. Iako elementi spoljnopolitičke strategije postoje u različitim državnim dokumentima (razne parlamentarne rezolucije i strategije), oni su međusobno nepovezani, nekonzistentni i ne obavezuju vlast na određen pravac spoljne politike. U brojnim izjavama zvaničnika Ministarstva spoljnih poslova kao prioriteti spoljne politike Srbije ističu se evropske integracije, Kosovo i Metohija i regionalna saradnja.² U akademskoj zajednici i u medijima pominju se najčešće četiri stuba spoljne politike Srbije: Evropska unija (EU), Rusija, SAD i Kina.³ Srbija nije formalno, u Narodnoj skupštini, usvojila strategiju i ciljeve spoljne politike, pa se ona često ocenjuje kao nedefinisana ili nedorečena. Glavni razlog za ovakve ocene izrečene u javnosti je nezadovoljstvo brzinom i neizvesnošću integracije Srbije u EU. Lošoj slici o spoljnoj politici doprinose i nejasno definisani prioriteti u vođenju strateških poslova i ostvarivanju strateških ciljeva zemlje. Poslednjih godina među prioritetnim ciljevima spoljne politike ističe se insistiranje na napretku u procesu evropskih integracija, dok ostali ciljevi slede tek posle ovog prvog i najvažnijeg u nizu prioriteta, a u tom nizu nalazi se i cilj pristupanja Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO).

Pristupanje Srbije STO kao determinantu spoljne politike Srbije, a imajući u vidu kao najvažniji prioritet Srbije pristupanje Evropskoj uniji, možemo posmatrati u funkciji ostvarenja dva cilja:

1. Olakšanog pristupa Srbije tržištu zemalja članica STO;
2. Ispunjavanja ključnog uslova za zatvaranje Poglavlja 30 u pregovorima Srbije za pristupanje EU.

Uspešno pristupanje Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji može se posmatrati kao unapređenje trgovinskih odnosa sa svim zemljama članicama STO (ukupno 164 zemlje), što uključuje SAD, Rusiju, Kinu i EU, koja je takođe članica Svetske trgovinske organizacije. Srbija bi članstvom u STO unapredila saradnju u okviru sva četiri stuba svoje spoljne politike i to u jednoj sferi te saradnje – trgovinskim odnosima.

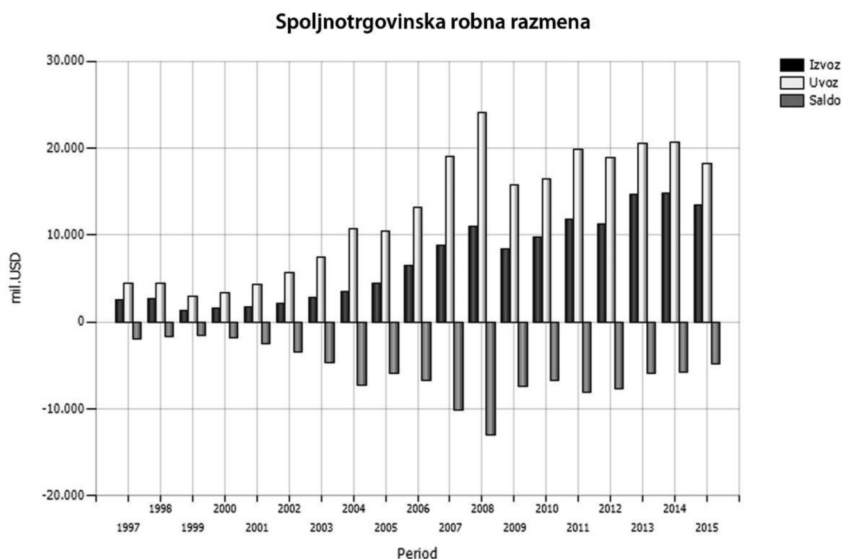
² Videti na primer: „Ministar Dačić na radnom ručku sa ambasadorima država članica EU”, Ministarstvo spoljnih poslova Vlade Republike Srbije, 22. januar 2018, www.mfa.gov.rs/sr/index.php/pres-servis/saopštenja/19182-2018-01-22-15-07-03?lang=lat, 22/01/2018.

³ Dragan Petrović i Dragan Đukanović, *Stubovi spoljne politike Srbije: EU, Rusija, SAD i Kina*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2012, str. 9.

Spoljnotrgovinska razmena Srbije

Posmatrajući spoljnotrgovinsku robnu razmenu Srbije u proteklih dvadesetak godina mogu se izdvojiti pojedine tendencije. U periodu od 1997. do 2015. godine (Dijagram 1) stalno je bio prisutan deficit trgovinskog bilansa, odnosno tokom celog tog perioda nije se ni jednom desilo da je vrednost izvoza premašila vrednost uvoza. Srbija je shodno tome uvozno zavisna zemlja. Trgovinski deficit imao je i tendenciju rasta u prvom periodu 1997. do 2008. godine, da bi 2008. godine dosegao maksimum i u drugom periodu, od 2009. do 2015. godine, imao blagu tendenciju opadanja.

Dijagram 1: Spoljnotrgovinska robna razmena Srbije

Izvor: Republički zavod za statistiku

Iznos deficita trgovinskog bilansa je varirao tokom posmatranog perioda (Tabela 1), pri čemu je najniži deficit bio na početku posmatranog perioda, a 1999. godine je iznosio 1512 miliona dolara. Najviši deficit je bio 2008. godine sa 13069 miliona dolara. Pokrivenost uvoza izvozom je bila različita, ali se uglavnom kretala u rasponu od 60 do 70%.

Prema odsecima Standardne međunarodne trgovinske klasifikacije (SMTK), u izvozu najveće učešće imaju (2016. godine): drumska vozila (871,3 miliona dolara), električne mašine i aparati (807,9), povrće i voće (503,1), obojeni metali (451,1) i

žitarice i proizvodi od njih (424,7). Izvoz ovih pet odseka čini 32,2% ukupnog izvoza. Prvih pet odseka sa najvećim učešćem u uvozu prema SMTK su (2016. godine): drumska vozila (1066,0 mil. dolara), nafta i naftni derivati (748,0), električne mašine i aparati (609,8), industrijske mašine za opštu upotrebu (435,4) i medicinski i farmaceutski proizvodi (431,9), a njihov uvoz čini 26,9% ukupnog uvoza. Odsek nerazvrstana roba, u koji se sada uključuje i roba na carinskom skladištu i u slobodnoj zoni, ima učešće u ukupnom uvozu 13,5%.⁴

Tabela 1: Spoljnotrgovinska robna razmena (u mil. USD)

	Izvoz	Uvoz	Saldo
1997	2531.00	4503.00	-1972.00
1998	2723.00	4475.00	-1752.00
1999	1369.00	2881.00	-1512.00
2000	1558.00	3330.00	-1772.00
2001	1721.00	4261.00	-2540.00
2002	2075.00	5614.00	-3539.00
2003	2755.00	7473.00	-4718.00
2004	3523.00	10750.00	-7227.00
2005	4482.00	10455.00	-5979.00
2006	6428.00	13170.00	-6744.00
2007	8825.00	18968.00	-10143.00
2008	10974.00	24042.00	-13069.00
2009	8344.00	15807.00	-7463.00
2010	9795.00	16471.00	-6676.00
2011	11779.00	19862.00	-8083.00
2012	11226.00	18923.00	-7697.00
2013	14610.00	20550.00	-5940.00
2014	14845.00	20601.00	-5756.00
2015	13379.00	18210.00	-4831.00

Izvor: Republički zavod za statistiku, Republika Srbija

⁴ Republički zavod za statistiku, Republika Srbija.

Prema Nomenklaturi statistike spoljne trgovine (NSST) na listi prvih deset proizvoda u izvozu (2016), prvo mesto zauzima izvoz setova provodnika za avione, vozila i brodove (48 miliona dolara); drugo mesto pripada izvozu novih spoljnih guma za automobile (40 miliona dolara); na trećem mestu je izvoz toplo valjanih proizvoda (gvožđe i nelegirani čelik) u koturovima, u vrednosti od 27 miliona dolara; izvoz rafinisanog bakra iznosio je 25 miliona dolara; izvoz cigareta koje sadrže duvan iznosio je 24 miliona dolara; sledi izvoz semena uljane repice sa 20 miliona dolara; izvoz automobila, dizel, snage do 1500 cm³ iznosio je takođe 20 miliona dolara; izvoz hartije i kartona, premazanih plastikom iznosio je 19 miliona dolara, koliko iznosi i izvoz lekova za maloprodaju; poslednje mesto pripada izvozu smrznute maline, sa takođe 19 miliona dolara.

Lista prvih deset proizvoda u uvozu 2016. godine pokazuje da je sirova nafta (80 miliona dolara) naš prvi uvozni proizvod. Drugi po značaju je uvoz lekova za maloprodaju (48 miliona dolara), dok su na trećem mestu uvozne liste delovi i pribor za motorna vozila (47 miliona dolara). Prirodni gas smo uvezli za 29 miliona dolara, a koks i polukoks od kamenog uglja za 20 miliona dolara. Uvoz telefona za mrežu stanica je iznosio 18 miliona dolara, koliko je i uvoz gasnih ulja. Na uvoz rude bakra i koncentrate potrošeno je 17 miliona dolara. Uvoz automobila, dizel, preko 1500, ali ispod 2500 cm³, iznosio je 15 miliona dolara. Poslednje mesto zauzima uvoz ostalih električnih provodnika za napon ispod 1000V sa takođe 15 miliona dolara.⁵

Tabela 2: Rang prvih 20 zemalja prema vrednosti izvoza Srbije (u hiljadama USD)

2005		2010		2015		2016	
Bosna i Hercegovina	744038.20	Italija	1118493.10	Italija	2162973.60	Italija	2168804.20
Italija	653680.40	Bosna i Hercegovina	1088982.00	Nemačka	1672587.90	Nemačka	1940366.40
Nemačka	441837.10	Nemačka	1008215.60	Bosna i Hercegovina	1172057.00	Bosna i Hercegovina	1239730.00
Make-donija	260575.20	Crna Gora	803772.80	Rumunija	745626.60	Rumunija	851454.00
Ruska federacija	225251.50	Rumunija	650721.60	Ruska federacija	724825.80	Ruska federacija	795124.10

⁵ Republički zavod za statistiku.

2005		2010		2015		2016	
Hrvatska	195920.90	Ruska federacija	534746.20	Crna Gora	678724.70	Crna Gora	722791.30
Slovenija	188817.40	Makedonija	476816.60	Makedonija	523667.90	Makedonija	591595.80
Francuska	161526.80	Slovenija	425897.50	Hrvatska	443108.90	Hrvatska	517583.20
Mađarska	131236.60	Austrija	338417.40	Slovenija	416857.50	Mađarska	506172.80
Rumunija	130069.50	Hrvatska	307099.90	Francuska	409626.30	Slovenija	443445.40
Grčka	121636.60	Mađarska	303391.20	Bugarska	380814.10	Bugarska	428433.30
Austrija	120637.40	Francuska	276720.80	Mađarska	356751.80	Francuska	413128.90
Bugarska	93030.80	Bugarska	241157.90	Austrija	352009.80	Austrija	375292.60
Velika Britanija	90677.00	Ukrajina	195733.70	Češka	306666.70	Češka	366768.20
Kipar	80668.90	Grčka	182064.70	Poljska	281792.70	Poljska	336231.70
Ukrajina	79599.10	Slovačka	173421.50	SAD	250695.20	Slovačka	301003.30
Holandija	76341.20	Holandija	157053.30	Turska	248914.70	Turska	269467.50
Češka	64912.30	Velika Britanija	155405.80	Slovačka	220753.60	Velika Britanija	265755.70
Belgija	64538.00	Češka	135043.10	Velika Britanija	196968.20	SAD	245580.40
Španija	59116.60	Belgija	131538.20	Belgija	165866.40	Belgija	183694.60

Izvor: Republički zavod za statistiku

U izvozu su glavni spoljnotrgovinski partneri Srbije pojedinačno (Tabela 2) Italija, Nemačka, Bosna i Hercegovina, Ruska Federacija i Rumunija. U uvozu, glavni spoljnotrgovinski partneri Srbije pojedinačno (Tabela 3) su Nemačka, Italija, Kina, Ruska Federacija i Mađarska. Spoljnotrgovinska robna razmena (izvoz i uvoz robe) bila je najveća sa zemljama sa kojima Srbija ima potpisane sporazume o slobodnoj trgovini. Zemlje članice Evropske unije čine preko 60% ukupne razmene Srbije, dok su zemlje CEFTA drugi po važnosti partner u spoljnotrgovinskoj robnoj razmeni Srbije i sa njima već više godina imamo suficit u razmeni. Suficit je uglavnom rezultat izvoza poljoprivrednih proizvoda (žitarice i proizvodi od njih i razne vrste pića), gvožđa i čelika, drumskih vozila, proizvoda od metala, kao i izvoza raznih gotovih proizvoda. Kada je reč o uvozu, najzastupljeniji su kameni ugulj, koks i

briketi, gvožđe i čelik, povrće i voće, pluta i drvo. Pokrivenost uvoza izvozom Srbije sa zemljama CEFTA je preko 300%.

*Tabela 3: Rang prvih 20 zemalja prema vrednosti uvoza Srbije
(u hiljadama USD)*

2005		2010		2015		2016	
Ruska Federacija	1668726.40	Ruska Federacija	2156127.10	Nemačka	2256268.70	Nemačka	2476095.10
Nemačka	1207193.80	Nemačka	1731564.30	Italija	1922449.30	Italija	1986287.50
Italija	964289.90	Italija	1389553.10	Ruska Federacija	1748539.20	Kina	1603930.80
Kina	508756.70	Kina	1173025.70	Kina	1540211.80	Ruska Federacija	1511201.40
Slovenija	366551.10	Mađarska	788635.60	Mađarska	866919.20	Mađarska	886981.20
Mađarska	348054.60	Rumunija	593664.10	Poljska	761902.90	Poljska	836029.10
Austrija	340387.30	Bugarska	579688.80	Turska	578853.90	Turska	668521.90
Francuska	315122.60	Bosna i Hercegovina	555199.70	Slovenija	549151.30	Francuska	585072.60
Bosna i Hercegovina	296225.10	Slovenija	500398.20	Francuska	533919.30	Austrija	584843.20
Ukrajina	283562.50	Austrija	499188.00	Austrija	533366.60	Slovenija	566044.40
Rumunija	282407.10	Francuska	476976.60	Rumunija	517254.10	Rumunija	553433.10
SAD	279172.00	Hrvatska	427494.80	Hrvatska	515786.60	Hrvatska	483432.20
Hrvatska	277126.10	Poljska	404977.50	Bosna i Hercegovina	428733.20	Češka	483277.00
Češka	213247.10	Slovačka	396398.10	Češka	407582.00	Bosna i Hercegovina	449517.50
Turska	211684.40	Turska	322832.20	Belgija	355501.30	Belgija	440702.60
Bugarska	208895.20	Češka	311521.80	Bugarska	334767.00	Bugarska	362702.10
Grčka	177728.00	Ukrajina	284576.60	Holandija	292174.70	SAD	328900.50

2005		2010		2015		2016	
Poljska	170519.20	Makedonija	266811.80	SAD	288876.10	Holandija	315468.60
Makedonija	168381.90	SAD	251895.90	Švajcarska	284017.50	Grčka	292230.90
Holandija	153991.50	Holandija	247034.50	Grčka	269249.50	Španija	262504.00

Izvor: Republički zavod za statistiku

Posmatrano pojedinačno po zemljama, najveći suficit u razmeni ostvaren je sa zemljama iz okruženja: Bosnom i Hercegovinom (izvozi se najviše ulje od suncokreta i pšenica, a uvozi se koks i polukoks od kamenog uglja), Crnom Gorom (izvoz toplovaljanih traka u koturovima i dizel automobili, a uvozi se najviše svinjsko meso, dimljeno ili sušeno) i Makedonijom (izvoz toplovaljanih traka u koturovima i ulja od suncokreta, a uvoze se najviše zavarene cevi od gvožđa i čelika). Od ostalih zemalja ističe se i suficit sa Rumunijom, Bugarskom, Italijom, Hrvatskom, Slovačkom i Velikom Britanijom. Najveći deficit javlja se u trgovini sa Kinom (zbog uvoza telefona za mrežu stanica i laptopova) i Nemačkom. Sledi deficit sa: Ruskom Federacijom (zbog uvoza energenata, pre svega, nafte i gasa), Poljskom (uvoz delova za motorna vozila), Turskom, Mađarskom, Irakom, Belgijom, Austrijom, Ukrajinom (uvoz rude gvožđa i koncentрати) i druge.⁶

Prema svemu prethodno navedenom možemo zaključiti da je za Srbiju međunarodna trgovina veoma značajna pre svega zbog nedostatka prirodnih energenata (nafte i prirodnog gasa), ali i zbog potrebe za dopunom domaće ponude uvoznim artiklima. Kao uvozno zavisna zemlja, Srbija konstantno ima visok spoljnotrgovinski deficit a najviše trguje upravo sa onim zemljama sa kojima ima potpisan neki oblik trgovinskog sporazuma (EU, CEFTA, Rusija, Turska), što ukazuje na to da bi stupanje u STO donelo još više koristi i olakšalo trgovinske tokove. Pristupanje bi bilo korisno i za izvozno orijentisani model rasta čiju primenu Srbija promovise odavno, a koji se zasniva na povećanju izvoza.

Olakšavanje trgovine povećava strane direktne investicije u malim privredama, a male privrede su relativno više zavisne od velikih na ovom kanalu za investiranje. Reforme sprovedene u cilju olakšanja trgovine mogu pomoći da se povećaju državni prihodi i smanji korupcija na carini.⁷ Olakšanje pristupa tržištu proizilazi iz stupanja

⁶ Ibid.

⁷ Sanja Jelisavac Trošić, "Challenges to Ensure that the Regulatory Framework Keeps Up with Changes in the Global Trade", in: Branislav Đorđević, Taro Tsukimura, Ivona Lađevac (eds), *Social and Economic Problems and Challenges in the Contemporary World*, Doshisha University and Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2017, pp. 234–254.

u članstvo Svetske trgovinske organizacije. Takođe, pregovori koje se vode na putu ka pristupanju su već doveli do brojnih reformi na tržištu i usklađivanja zakonodavstva u oblasti trgovine u Srbiji.

Odnos između trgovinske politike i ekonomskog rasta je staro i kontroverzno pitanje u ekonomiji. Dok je ekonomska teorija jasna u pogledu statičkog dobitka od slobodne trgovine, dokazivanje ovih stavova i rezultata u dinamičkom okruženju ekonomskog rasta oduvek je predstavilo veliki problem. Prema tvrdnjama mnogih ekonomista, uz jednake druge uslove, zemlje koje su liberalizovale spoljnu trgovinu ostvarivale su bolji privredni rast, nego one koje nisu. Tako na primer i Svetska banka i Međunarodni monetarni fond podržavaju ove stavove i analize, jer oni već rutinski davanje zajmova uslovljavaju primenjivanjem politike trgovinske liberalizacije. Za zemlje u razvoju koje već godinama prolaze kroz ekonomske reforme, u koje spada i Srbija, trgovinska politika je veoma važno pitanje. Zemlje sa otvorenijom, jasnijom i stabilnijom trgovinskom politikom ostvaruju brži rast nego zemlje sa restriktivnijom trgovinskom politikom.⁸ Proces pridruživanja Svetskoj trgovinskoj organizaciji upravo zahteva što otvoreniju, liberalizovanu, transparentnu i predvidljivu trgovinsku politiku za svaku zemlju članicu.

Pristupanje Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji

Svetska trgovinska organizacija je jedina globalna međunarodna organizacija koja se bavi pravilima trgovine sa ciljem da obezbedi što je više moguće slobodno, bez prepreka i predvidljivo odvijanje trgovine između zemalja. Njenu suštinu i najviši domet čine STO sporazumi, koji su pregovarani i potpisani od većine zemalja u svetu kao subjekata međunarodne trgovine i ratifikovani u nacionalnim parlamentima. STO je nastala na Urugvajskoj rundi pregovora, koja se vodila u okviru Opšteg sporazuma o carinama i trgovini (GATT).⁹ Kao opšte pravilo u GATT-u za regulisanje spoljne trgovine važi zabrana kvantitativnih ograničenja, dok je u isto vreme dozvoljeno korišćenje carina, taksa i drugih dažbina prilikom uvoza. Pored toga, princip nacionalnog tretmana je omogućavao da kada jednom roba pređe granicu i uđe na domaće tržište ima isti tretman kao i domaća roba, u pogledu naplate

⁸ Za više detalja pogledati istraživanje: Edwards Sebastian, "Trade orientation, distortions and growth in developing countries", *Journal of Development Economics*, Vol. 39, No. 1, 1992, pp. 31–57.

⁹ Sanja Jelisavac Trošić, „Srbija na putu ka članstvu u Svetskoj trgovinskoj organizaciji”, u: Dragan Đukanović, Aleksandar Jazić i Miloš Jončić (urs), *Srbija u savremenom evropskom i regionalnom okruženju*, Institut za međunarodnu politiku i privredu i Hanns Seidel stiftung, Beograd, 2015, str. 213.

poreskih i drugih dažbina kao i u uslovima za stavljanje u promet. Na ovaj način je obezbeđeno da se sve mere zaštite domaće privrede primenjuju transparentno i to samo na granici u vidu carina i graničnih taksi, a nakon prelaska granice uvezeni i domaći proizvod se tretiraju isto. Namera koja začeta još 1947. godine sa GATT i postavljenim ciljem liberalizacije svetske trgovine bila je da se prvo zabrane kvantitativna ograničenja i dozvoli regulisanje uvoza (i izvoza) kroz transparentne, unapred poznate i nediskriminatorne carine primenjivane na granici, a onda da se progresivno smanjuju ove carine kroz sukcesivne runde pregovora.¹⁰ Ovaj proces je glavna nit koja povezuje sve GATT runde pregovora i Doha rundu u okviru STO.

Pojam slobodna trgovina podrazumeva carinske stope na nultom nivou, međutim u ekonomskim analizama smatra se da svaka carina između visine do 5% ispunjava definiciju slobodne trgovine. Za sada se 40% ukupne svetske trgovine može smatrati slobodnom, sa stopama ispod 5%.¹¹ Pregovori u okviru GATT i STO doveli su do realnog smanjenja carina širom sveta. Procene o dobiti samo od trgovine robom na globalnom nivou se kreću od 186 milijardi dolara za OECD zemlje i 97 milijardi dolara za ostale zemlje, pa do svega 38,4 milijarde dolara u celom svetu sa skromnim 6,7 milijardi dolara za zemlje u razvoju.¹² Ne postoji jednostavan i opšti zaključak o odnosu liberalizacije trgovine i siromaštva jedne zemlje. U ekonomskoj teoriji je široko prisutna pretpostavka da će liberalizacija trgovine, posmatrana dugoročno i u proseku, ublažiti siromaštvo. Iako liberalizacija trgovine možda nije najjači ili direktni mehanizam za rešavanje siromaštva u jednoj zemlji, to je jedna od najjednostavnijih reformskih mera koje se mogu sprovesti.¹³

Kako STO zahteva da spoljnotrgovinski režim zemlje članice bude prilagođen njenim pravilima, a i kako ova organizacija vrši periodičnu proveru usaglašenosti tog režima za svaku članicu pojedinačno, pristupanje ovoj organizaciji ima značajne trenutne i buduće efekte na mogućnost zemlje da manevriše u svojoj spoljnotrgovinskoj i pratećim politikama tj. merama. Proces pristupanja ima uticaj na trgovinski deo spoljne politike Srbije, jer su se već u procesu pristupanja desile velike promene i prilagođavanja spoljnotrgovinskog režima Srbije STO pravilima.

¹⁰ Anwarul Hoda, *Tariff Negotiations and Renegotiations under the GATT and WTO: Procedures and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, p. 7.

¹¹ David J. Walker, "Pursuing Global Free Trade: A Small Open Economy Perspective", in: Patrick F. J. Macrory, Arthur E. Appleton, Michael G. Plummer (eds), *The World Trade Organization: legal, economic and political analysis*, Springer, 2005, p. 441.

¹² James Scott, Rorden Wilkinson, "The Poverty of the Doha Round and the Least Developed Countries", *Third World Quarterly*, Vol. 32, No. 4, 2011, p. 614.

¹³ Alan L. Winters, Neil McCulloch, Andrew McKay, "Trade liberalization and poverty: The evidence so far", *Journal of Economic Literature*, Vol. 42, No. 1, 2004, pp. 72–115.

Kada Srbija konačno postane članica STO imaće trgovinski režim usklađen sa pravilima te organizacije, dozvoljene i zabranjene mere trgovinske politike kao i obavezu revizije ovog režima od strane Svetske trgovinske organizacije. Multilateralni pregovori koji se odvijaju pod okriljem STO, još uvek nude veliki potencijal za održavanje dugoročnog rasta, stimulisanja trgovine i investicija i održivog privrednog razvoja.

Proces pristupanja STO razlikuje se od procesa pristupanja drugim međunarodnim organizacijama jer je u suštini sveden na proces pregovaranja. U ovom trenutku 21 zemlja, uključujući Srbiju, pregovara sa Svetskom trgovinskom organizacijom o pristupanju.¹⁴ U oblasti ekonomskih odnosa sa inostranstvom u nadležnosti Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija Vlade Republike Srbije je između ostalih i harmonizacija spoljnotrgovinskih propisa sa propisima Evropske unije i Svetske trgovinske organizacije i drugih multilateralnih institucija i organizacija i njihova implementacija.¹⁵ U Sektoru za multilateralnu i regionalnu ekonomsku i trgovinsku saradnju obrazovane su uže unutrašnje jedinice, među kojima je Grupa za Svetsku trgovinsku organizaciju.¹⁶ Na taj način su u Srbiji organizovani poslovi vezani za pristupanje STO.

¹⁴ Svetska trgovinska organizacija ima ukupno 164 članice, od čega je 36 zemalja odnosno carinskih teritorija postalo članica od početka funkcionisanja STO (1996–2016). Videti: "Observer governments", World Trade Organization, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm#observer, 14/09/2017.

¹⁵ „Nadležnosti ministarstva”, Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija Republike Srbije, <http://mtt.gov.rs/ministarstvo/nadleznosti-ministarstva/?lang=lat>, 30/08/2017.

¹⁶ U Grupi za Svetsku trgovinsku organizaciju obavljaju se poslovi koji se odnose na: pripremu i koordiniranje procesa pristupanja Republike Srbije STO; praćenje rada ove međunarodne trgovinske organizacije i staranje o izvršenju obaveza iz članstva u STO; predlaganje i sprovođenje strategije i politike razvoja saradnje sa ovom međunarodnom organizacijom; pripremu analiza, informacija, predloga stavova i učestvovanje u pregovorima i zasedanjima odgovarajućih tela STO; priprema materijala o sistemu i kretanju spoljne trgovine Republike Srbije koji se dostavljaju STO (notifikacija) po pojedinim sporazumima i u saradnji sa nadležnim ministarstvima; praćenje i analiziranje pravne regulative radi iniciranja promene postojećih i donošenja novih propisa i njihove primene u cilju harmonizacije sa pravilima STO; organizovanje kontinuiranog upoznavanja javnosti i privrede sa sistemom funkcionisanja STO, obavezama preuzetim u toku procesa pristupanja i sa novim predlozima; proučavanje studija i podataka o svetskim ekonomskim kretanjima; učešće u radu redovnih tela STO, ministarskim zasedanjima kao i na međunarodnim skupovima u oblasti međunarodne trgovine i pravila STO, praćenje sprovođenja tehničke pomoći u ovoj oblasti, kao i drugi poslovi iz ove oblasti. Navedeno prema: Grupa za Svetsku trgovinsku organizaciju, Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija Republike Srbije, <http://mtt.gov.rs/sektori/sektor-za-multilateralnu-i-regionalnu-ekonomsku-i-trgovinsku-saradnju/grupa-za-svetsku-trgovinsku-organizaciju/>, 30/08/2017.

Odvijanje procesa pristupanja Srbije

Trenutni proces pristupanja Srbije STO se odvija prema članu XII Sporazuma iz Marakeša o osnivanju Svetske trgovinske organizacije. Pregovori o pristupanju počeli su 15. februara 2005. godine kada je Opšti savet Svetske trgovinske organizacije doneo odluku o osnivanju Radne grupe za Srbiju i o početku procesa prijema Srbije.¹⁷

Postojali su i prethodni pokušaji da se Srbija vrati u sistem regulisanja međunarodnih trgovinskih tokova. Srbija je u okviru SFR Jugoslavije bila potpisnica GATT-a od 1966. godine i potpisnica niza pratećih sporazuma tokom sukcesivnih rundi multilateralnih trgovinskih pregovora. Međutim, na zasedanju Saveta GATT-a od 16. juna 1993. godine doneta je odluka kojom je SR Jugoslavija faktički isključena iz rada GATT-a, njegovih radnih tela i komiteta i Urugvajске runde. Nova organizacija, Svetska trgovinska organizacija nastala je 1. januara 1995. godine, a SR Jugoslavija nije postala članica nove organizacije, jer je propušten rok za regulisanje statusa u GATT-u i mogućnost da SR Jugoslavija po skraćenom postupku postane članica STO. Na sednici Opšteg saveta 8. februara 2001. godine doneta je odluka o otpočinjanju procesa prijema SR Jugoslavije u STO osnivanjem Radne grupe za prijem SR Jugoslavije, ali tek kada je doneta odluka o odvojenom pristupanju Svetskoj trgovinskoj organizaciji Srbija je započela samostalne pregovore o pristupanju STO. Zahtev Srbije za prijem u Svetsku trgovinsku organizaciju, po kome se vode tekući pregovori, zvanično je podnet 10. decembra 2004. godine.¹⁸

Procedura pregovora za pristupanje STO sastoji se od četiri faze. Na početku, zemlja kandidat opisuje sve aspekte trgovinske i ekonomske politike koje imaju uticaja na sporazume Svetske trgovinske organizacije, dostavljanjem Memoranduma o spoljnotrgovinskom režimu zemljama članicama Radne grupe za pregovore o pristupanju. U drugoj fazi počinju paralelno da teku i bilateralni pregovori. Nakon što je pregledan trgovinski režim zemlje kandidata i nakon što su završeni bilateralni pregovori Radna grupa u trećoj fazi finalizuje uslove prijema za zemlju u pitanju. U četvrtoj fazi izveštaj, protokol i lista obaveza se dostavlja Opštem savetu ili Ministarskoj konferenciji STO i kada dve trećine članica STO glasa pozitivno zemlja dobija mogućnost da potpiše Protokol o pristupanju STO. U većini slučajeva zemlja u svom parlamentu ratifikuje ovaj sporazum i tada je pristupanje okončano.¹⁹

¹⁷ "Serbia", World Trade Organization, https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_serbia_e.htm, 07/09/2017.

¹⁸ Opširnije u: Sanja Jelisavac Trošić, *Pregovori u okviru GATT i STO*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2015, str. 259–267.

¹⁹ "Membership, alliances and bureaucracy", World Trade Organization, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org3_e.htm#join, 02/10/2017.

Pregovori Srbije za članstvo u Svetskoj trgovinskoj organizaciji zvanično su počeli pre više od 12 godina. Proces pregovora se vodi prema navedenoj proceduri Svetske trgovinske organizacije i u suštini obuhvata paralelno odvijanje pregovora o pravilima (multilateralni) i pregovora o pristupu tržištu (bilateralni). Multilateralni pregovori u stvari nisu tipični pregovori, već usaglašavanje našeg zakonodavstva u oblasti spoljne trgovine sa pravilima i principima STO. Sa druge strane bilateralni pregovori se vode sa zemljama koje su članice STO, a zainteresovane su za određene koncesije od Srbije, tako da se oni mogu po pojedinim pitanjima pretvoriti i u plurilateralne pregovore. Srbija je u pregovorima označena kao tranziciona privreda i zemlja bez izlaska na more. Otežavajuća okolnost po Srbiju je što ona, kao i ostale zemlje u Evropi, nema ni status zemlje u razvoju ni status najmanje razvijene zemlje, tako da svi njeni propisi moraju biti u skladu sa pravilima STO datumom stupanja u tu organizaciju, bez nekog tranzicionog perioda prilagođavanja. Radna grupa za Srbiju se sastala ukupno 13 puta, poslednji put 13. juna 2013. godine. Poslednji nacrt izveštaja Radne grupe za Srbiju je bio u oktobru 2012. godine. U međuvremenu Srbija je u završnoj fazi procesa pristupanja već nekoliko godina bez pomaka. Sledeći sastanak Radne grupe se očekuje kada Srbija završi proceduru donošenja preostalih zakonskih rešenja u skladu s pravilima STO (pre svega u vezi sa prometom genetski modifikovanih proizvoda), kada se okonča rad na novom nacrtu izveštaja Radne grupe i kada se ostvari značajan napredak u preostalim bilateralnim pregovorima o pristupu tržištu, tj. potpiše novi bilateralni protokol o pristupu tržištu robe i usluga.²⁰

Preostali poslovi na pristupanju Srbije STO

Evropska komisija u Izveštajima o napretku Srbije za prethodne dve godine, 2015. i 2016. godinu, ističe da nije zabeležen nikakav napredak sa pristupanjem Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji i da članstvo i dalje zavisi od donošenja Zakona o genetski modifikovanim organizmima koji je usklađen sa STO i pravnim tekovinama EU, kao i od završavanja pregovora o pristupu tržištu sa izvesnim brojem članica STO.

U okviru multilateralnog okvira pregovora za pristup STO zastoj u pregovorima je donela zakonska zabrana prometa genetski modifikovanih organizama u Srbiji. Zakonska regulativa u ovoj oblasti nije u skladu sa propisima Svetske trgovinske organizacije, jer ona ne dopuštaju izričite zabrane trgovine bilo koje vrste proizvoda. Zemlje članice EU, na primer, takođe su dopustile promet ove vrste proizvoda, a

²⁰ "Annual Report by the Director-General", WT/ACC/28, World Trade Organization, Geneva, 2016, p. 14.

uspostavile su sistem rigoroznih kontrola, označavanja ovih proizvoda i informisanje svojih građana, pa je to očigledno uspešan primer koji treba po ovom pitanju slediti.

Srbija je u okviru pregovora za pristup STO završila bilateralne pregovore sa 14 zemalja, a vodi ih sa još četiri zemlje: SAD, Ukrajinom, Brazilom i Rusijom. Srbija je završila pregovore, potpisala i deponovala u Sekretarijatu STO bilateralne protokole o pristupu tržištu robe i usluga sa 14 STO članica: Evropskom unijom, Dominikanskom Republikom, Ekvadorom, Hondurasom, Japanom, Kanadom, Kinom, Korejom, Norveškom, Salvadorom, Panamom, Indijom, Meksikom i Švajcarskom. Sa SAD i Brazilom se još vode pregovori oko poljoprivrednih proizvoda, a sa Ukrajinom i Rusijom o robi i uslugama. Nažalost, produžavanjem tekućih pregovora dolazi do opasnosti da se jave novi zahtevi kao i nove zemlje koje će se uključiti u Radnu grupu za pregovore sa Srbijom, što bi našoj zemlji stvorilo nove izazove za priključenje Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Najsvežiji primer je Rusija, koja je postala članica STO 2012. godine, a ušla u pregovore sa Srbijom pod okriljem STO 2016. godine.

Kao rezultat pregovora o koncesijama i obavezama u trgovini robom (uključujući i razgovore o podršci domaćoj poljoprivredi i izvozne subvencije) i u trgovini uslugama nastaju Liste koncesija i obaveza za robu i Liste specifičnih koncesija za usluge. Nakon što se završe pregovori Srbije u okviru Radne grupe konsolidovane Liste se upućuju članicama STO na verifikaciju. Kada se Radna grupa saglasi da je ispunila svoj mandat pristupa se usvajanju Izveštaja radne grupe koji je namenjen Opštem savetu odnosno Ministarskoj konferenciji STO. Uz Izveštaj Radna grupa usvaja i Nacrt Protokola o pristupanju, koji je rezultat pregovora u Radnoj grupi, kome su pridodate Liste koncesija i obaveza za robu (uključujući i poljoprivredu) i Liste specifičnih obaveza za usluge.

Poslednja faza u proceduri prijema Srbije bilo bi usvajanje Izveštaja radne grupe i donošenje odluke o prijemu. Član XII Sporazuma iz Marakeša o osnivanju Svetske trgovinske organizacije predviđa da odluku o prijemu nove članice u STO donosi Ministarska konferencija odnosno Opšti savet dvotrećinskom većinom glasova članica STO. Pošto je Protokol o prijemu dvostrani dokument mora da ga prihvati i država kandidat da bi postao punovažan. Država kandidat postaje članica STO 30 dana od datuma potpisivanja Protokola odnosno od deponovanja instrumenta o ratifikaciji, najčešće notifikacije (obaveštenja). Tada protokol postaje sastavni deo Sporazuma o STO, a Liste koncesija postaju sastavni delovi GATT-a (za robu), odnosno Opšteg sporazuma o trgovini uslugama (*General Agreement on Trade in Services – GATS*).²¹

Dokumenti koji se odnose na Radnu grupu za Srbiju su ograničeni za javnost i biće dostupni nakon usvajanja izveštaja na Ministarskoj konferenciji odnosno

²¹ Sanja Jelisavac Trošić, *Pregovori u okviru GATT i STO*, op. cit., str. 265.

Opštem savetu STO.²² Ukoliko bi se poredili sa zemljama okruženja, videli bismo da je Hrvatska pristupila Svetskoj trgovinskoj organizaciji 30. novembra 2000, nakon sedam godina pregovora, Makedonija 4. aprila 2003, nakon devet godina pregovora, Crna Gora 29. aprila 2012. godine, nakon osam godina pregovora, dok Srbija nakon 12 godina još uvek nije postala članica ove organizacije. U periodu od osnivanja STO do danas najkraće je trajalo pristupanje Kirgizstana – manje od tri godine, dok su među najdužim pristupanja Kine nakon 15 godina pregovora (11. decembra 2001), Rusije nakon 19 godina pregovora (22. avgusta 2012) i konačno Kazahstana nakon dugih 20 godina pregovora (30. novembra 2015). Nažalost po Srbiju, prisutna je tendencija produžavanja pristupnih pregovora sa svakim novim članom.

Članstvo u STO je i neophodan uslov za pregovore Srbija vodi za pristupanje Evropskoj uniji. U predpristupnim pregovorima Srbije sa Evropskom unijom otvoreno je 30. marta 2015. godine Poglavlje 30, a kao ključni uslov za zatvaranje ovog poglavlja je pristupanje Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Neizvesnost oko datuma pristupanja STO otežava pripremu planova za ispunjavanje evropskih standarda u pregovorima sa EU. Osim ovog poglavlja, činjenica da nisu završeni pregovori za pristupanje STO otežava i pripremu pregovaračkih pozicija u kojima se definišu rokovi i način prilagođavanja sa EU u Poglavlju 29 o carinskoj uniji, jer članstvo u STO i EU utiče na srpske carine, kao i za Poglavlje 11 o poljoprivredi i ruralnom razvoju i Poglavlje 12 o bezbednosti hrane, veterinarskoj i fitosanitarnoj politici. Utoliko je pristupanje STO za Srbiju veoma važno pitanje i u velikoj meri utiče i na sadržinu i brzinu odvijanja pregovora sa Evropskom unijom. Mogućnost da Srbija pristupi STO tek pred sam kraj pregovaranja za pristupanje EU takođe nije održiva, jer će spoljnotrgovinsku politiku Srbije nakon pristupanja STO osim ove organizacije pomno pratiti i Evropska unija sa ciljem odlučivanja da li je Srbija spremna za pridruživanje u zajedničku trgovinsku politiku Evropske unije.

Razlozi za pristupanje Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji

Država članica Svetske trgovinske organizacije mora smanjiti svoje carine, eliminisati ili smanjiti izvozne subvencije i necarinska ograničenja, ograničiti ili smanjiti svoje poljoprivredne subvencije i otvoriti sektor usluga. Zauzvrat, ona dobija tretman najpovoljnije nacije, nacionalni tretman, niske carine i otvorene sektore usluga koje ostale članice STO već imaju. Članstvo Srbije u Svetskoj trgovinskoj organizaciji omogućava dobijanje statusa najpovoljnije nacije u

²² "Ministerial Council Decision", WT/L/452, 14 May 2002, World Trade Organization.

trgovini sa zemljama članicama Svetske trgovinske organizacije, što znači izvoz naših proizvoda uz niže carine, zaštitu od nelegalnih ekonomskih mera drugih zemalja, uz istovremenu zaštitu od nelojalne konkurencije na domaćem tržištu sprečavanjem monopolskog položaja. Najveći deo svetske trgovine odvija se u okviru članica STO i veoma je nezahvalno ostati van tog procenta i obavljati trgovinu pod nepovoljnijim uslovima.²³

Članstvo u STO daje mogućnost malim zemljama da prihvatanjem opštih pravila u trgovini pod okriljem te organizacije zaštite i svoja prava i robu plasiraju na druga tržišta pod jednakim, a ne pod lošijim uslovima. Srbija, kao mala država, sa svojim kapacitetima nije u stanju da aktivno stvara, razvija i održava ekonomske odnose sa mnogim državama u svetu. Ulazak u STO će omogućiti domaćim preduzećima i privrednicima da pod znatno povoljnijim uslovima izvoze i u države sa kojima Srbija nema već sklopljene sporazume koji regulišu trgovinske odnose. Mnoge zemlje su posle ulaska u STO višestruko uvećale svoj izvoz, što bi i Srbiji bio cilj u ostvarenju politike izvozno orjentisanog modela rasta.

Carine su jedan od važnijih instrumenata spoljnotrgovinske politike zemlje, tako da njihovo vezivanje u okvirima STO zaista doprinosi suženom prostoru za manevrisanje Srbiji u okviru spoljnotrgovinske politike, ali u isto vreme joj omogućava predvidljivost i manju turbulenciju, što je veoma značajno i privrednicima i potencijalnim investitorima.

S obzirom da je multilateralni trgovinski sistem u vidu Svetske trgovinske organizacije okupio zemlje koje ostvaruju većinu svetskog trgovinskog prometa, više se ni ne postavlja pitanje da li zemlja treba da bude članica STO. U poređenju sa 193 članice Ujedinjenih nacija, kao univerzalne međunarodne organizacije, Svetska trgovinska organizacija ne zaostaje mnogo sa ukupno 164 članice.²⁴ Čak samo na ovom primeru možemo shvatiti njenu obuhvatnost i značaj u svetskim okvirima. Ukoliko posmatramo evropski kontinent, jedine zemlje koje nisu članice STO su Belorusija, Bosna i Hercegovina, Srbija, Andora i Vatikan.

Sumirajući prethodno, Srbija treba da pristupi STO iz sledećih razloga:

1. Svetska trgovinska organizacija je jedini regulatorni okvir za međunarodnu trgovinu;

²³ Sanja Jelisavac Trošić, *Pregovori u okviru GATT i STO*, op. cit.

²⁴ United Nations, Growth in United Nations membership, 1945-present, <http://www.un.org/en/sections/member-states/growth-united-nations-membership-1945-present/index.html>; WTO, Members and Observers, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm,09/09/2017.

2. Svetska trgovinska organizacija ima efikasni mehanizam za rešavanje trgovinskih sporova;
3. Svetska trgovinska organizacija nudi svim državama članicama pod jednakim uslovima pristup tržištu od preko sedam milijardi ljudi koje obuhvata 98% svetske trgovine;
4. Svetska trgovinska organizacija ima transparentna, jasna, poznata i predvidljiva pravila i principe;
5. Zatvaranje Poglavlja 30 u pregovorima za pristupanje EU.

Pristupanje Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji, na osnovu svega navedenog, bi u ovom momentu možda trebalo da ima i veći prioritet nego što je imalo do sada.

Zaključak

Srbija bi pristupanjem Svetskoj trgovinskoj organizaciji postala članica krovne globalne organizacije na polju međunarodne trgovine proizvodima, uslugama i intelektualnom svojinom. Srbija pregovara o pristupanju Svetskoj trgovinskoj organizaciji već 12 godina. Poslednjih nekoliko godina taj proces nema značajne pomake napred, niti su rešeni problemi zbog kojih je on i zaustavljen, pa se i dalje ne nazire kraj pregovora. U međuvremenu, prisutna je opasnost da se javi još zemalja koje žele da se uključe u ove pregovore, što bi samo otežalo i usporilo zaključenje pregovora i članstvo u STO. U interesu Srbije je da pristupi Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Ukoliko postoji volja i spremnost za strateško usmerenje spoljne politike Srbije, pristupanje Srbije STO bi trebalo da bude jedan od prioritarnih ciljeva. A nakon što se taj cilj ostvari, potrebno je postavljati nove ciljeve. Novi cilj, nakon uspešno okončanog pristupanja Srbije STO, bi bilo aktivno učešće Srbije na aktuelnim multilateralnim pregovorima u okviru Svetske trgovinske organizacije. Takođe, još jedan cilj bi trebalo da bude aktivno uključivanje u interesne grupe u okviru ove organizacije po pojedinim temama značajnim za privredu i trgovinu Srbije, počevši od grupe – nove članice STO. Srbija treba kao članica STO da aktivno učestvuje u kreiranju budućih multilateralnih pravila trgovanja. Stvaranje i usvajanje dugoročne strategije spoljne politike Srbije, sa javno proklamovanim ciljevima, treba da bude u funkciji popravljavanja spoljopolitičkog i ekonomskog položaja zemlje i na osnovu toga boljitka privrede i celog društva.

Bibliografija

- “Annual Report by the Director-General”, WT/ACC/28, World Trade Organization, Geneva, 2016.
- Edwards, Sebastian, “Trade orientation, distortions and growth in developing countries”, *Journal of Development Economics*, Vol. 39, No. 1, 1992, pp. 31–57.
- Hoda, Anwarul, *Tariff Negotiations and Renegotiations under the GATT and WTO: Procedures and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- Jelisavac Trošić, Sanja, “Challenges to Ensure that the Regulatory Framework Keeps Up with Changes in the Global Trade”, in: Branislav Đorđević, Taro Tsukimura, Ivona Lađevac (eds), *Social and Economic Problems and Challenges in the Contemporary World*, Doshisha University and Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2017, pp. 234–254.
- Jelisavac Trošić, Sanja, „Srbija na putu ka članstvu u Svetskoj trgovinskoj organizaciji”, u: Dragan Đukanović, Aleksandar Jazić, Miloš Jončić (urs), *Srbija u savremenom evropskom i regionalnom okruženju*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Hanns Seidel stiftung, Beograd, 2015, str. 213–221.
- Jelisavac Trošić, Sanja, *Pregovori u okviru GATT i STO*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2015.
- “Membership, alliances and bureaucracy”, World Trade Organization, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org3_e.htm#join, 02/03/2017.
- “Members and Observers”, World Trade Organization, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm, 09/09/2017.
- “Ministerial Council Decision”, WT/L/452, 14 May 2002, World Trade Organization.
- “Observer governments”, World Trade Organization, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm#observer, 14/09/2017.
- Petrović, Dragan, Đukanović Dragan, *Stubovi spoljne politike Srbije: EU, Rusija, SAD i Kina*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2012.
- Republički zavod za statistiku, Republika Srbija.
- “Serbia”, World Trade Organization, https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_serbia_e.htm, 07/09/2017.
- Walker, David J., “Pursuing Global Free Trade: A Small Open Economy Perspective”, in: Patrick F. J. Macrory, Arthur E. Appleton, Michael G. Plummer (eds), *The World Trade Organization: Legal, economic and political analysis*, Springer, 2005.

Sanja JELISAVAC TROŠI

THE WORLD TRADE ORGANIZATION ACCESSION AS ONE OF THE SERBIAN FOREIGN POLICY GOALS

Abstract: Accession to the World Trade Organization (WTO), among other things, can be viewed as one of Serbia's foreign policy goals. Observed in this way, the successful completion of the accession process will bring easier market access to the all WTO member countries, but also fulfills one of the key conditions in the negotiations for Serbia's accession to the European Union (Chapter 30). Serbia is an import-dependent country and therefore has a high foreign trade deficit. Our country trades mostly with those countries with which has been signed some kind of trade agreement (EU, CEFTA, Russia, Turkey). That indicates that its entry into the WTO would be beneficial and would facilitate the establishment of trade flows with new partners. Accession would also be useful for an export-oriented model of economic growth. The World Trade Organization is the only global international organization dealing with trade rules between countries. The WTO is the result of multiannual international negotiations aimed at liberalizing international trade. Multilateral negotiations under the WTO umbrella offer the potential to maintain long-term growth, stimulate trade and investment and sustainable economic development. Serbia with its capacities, as a small country, is not in a position to independently create, develop and maintain economic relations with many countries in the world. Therefore, the WTO membership will enable domestic companies and businessmen to export under much more favorable conditions to countries with which Serbia has not yet concluded trade agreements. Serbia started accession to the WTO in 2005 but has not yet completed this process. Taking into account the results of Serbia so far in this process, as well as defining the remaining open issues and problems, we point to the many obstacles our country has encountered, but also on the ways in which the goal can be successfully achieved.

Keywords: Serbia, WTO, GATT, international trade, EU, liberalization.